

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Токман Д.А.
к. е. н., доцент Марина А.С.
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
м. Покровськ, Україна

Рівень розвитку національної економіки оцінюється мірою використання національного багатства для забезпечення національної безпеки, високого рівня якості життя населення і конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках. Наявність державного боргу та його розміри впливають на всі сторони життя країни. Показники соціально-економічного розвитку України представлено у табл. 1.

Таблиця 1 – Показники соціально-економічного розвитку України

Показники	2016	2017	Рік 2018	2019
Загальна сума державного та гарантованого боргу на кінець року, тис. дол. США	70970900	76305200	78323000	84364500
Темп росту, %	-	107,52	102,64	107,71
ВВП, млн. грн	2383182	2982920	3083409	3675728
Темп росту, %	-	125,17	103,37	119,21
Наявне населення на кінець року, тис. осіб	42584,5	42386,4	42153,2	41902,4
Абсолютний приріст, тис. осіб	-	-198,1	-233,2	-250,8
Доходи населення, млн.грн.	2051331	2579147	3219518	3699346
Темп росту, %	-	126	125	115
Середньорічний курс гривні до долара США, грн./100 дол. США	2358,78	2660,70	2668,43	2642,20

Джерело: розраховано за даними [1]

Дані табл. 1 показують, що за 2017 рік загальна сума державного та гарантованого боргу тис. дол. США збільшилась на 7,52 %. Сума ВВП збільшилась на 25,17 %. Кількість населення зменшилась на 198,1 тис. осіб. Доходи населення збільшились на 26%. За 2018 рік загальна сума державного та гарантованого боргу тис. дол. США збільшилась на 2,64 %. Сума ВВП

збільшилась на 3,37 %. Кількість населення зменшилась на 233,2 тис. осіб. Доходи населення збільшились на 25%. За 2019 рік загальна сума державного та гарантованого боргу тис. дол. США збільшилась на 7,71 %. Сума ВВП збільшилась на 19,21 %. Кількість населення зменшилась на 250,8 тис. осіб. Доходи населення збільшились на 15%.

Державний борг України сформувався і продовжує зростати під впливом певних факторів, в основі яких є соціально-економічна, політична кризи; криза державних фінансів і грошово-кредитної системи; послаблення фінансової стійкості і рівноваги; дефіцити торговельного і платіжного балансів; хронічний дефіцит державного балансу тощо. Все це впливає на недоотримання відповідного обсягу валового внутрішнього продукту, обсягів фінансових ресурсів на мікро- і макрорівнях, зростання інфляції, зростання дефіциту державного бюджету та державного боргу та, відповідно, погіршення добробуту громадян. Динаміка та структура державного боргу України у 2016-2018рр. показано у табл. 2.

Таблиця 2 – Динаміка та структура державного боргу України у 2016-2018рр., млн. грн.

Показник	Рік				Темп росту, %		
	2016	2017	2018	2019	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Загальна сума державного та гарантованого боргу, у т.ч.	1929758,7	2141674,5	2168627,1	1998275,4	110,98	101,26	92,14
Державний, у т.ч.	1650830,8	1833709,9	1860496,6	1761369,1	111,08	101,46	94,67
внутрішній	670645,5	753399,4	761088,9	829495,1	112,34	101,02	108,99
зовнішній	980185,3	1080310,5	1099407,7	931874,0	110,21	101,77	84,76
Гарантований, у т.ч.	278927,9	307964,6	308130,5	236906,3	110,41	100,05	76,89
внутрішній	19084,5	13279,6	10320,4	9558,7	69,58	77,72	92,62
зовнішній	259843,4	294685,0	297810,1	227347,6	113,41	101,06	76,34

Розраховано за даними [1]

За 2016-2017 рр. загальна сума державного та гарантованого боргу зросла на 10, 98%, в тому числі внутрішній державний борг збільшився на 12,34%, а зовнішній державний борг – на 10,21%. Внутрішній гарантований борг зменшився на 30,42%, а зовнішній гарантований борг збільшився на 13,41%.

За 2017-2018 рр. Загальна сума державного та гарантованого боргу зросла на 1, 46%, в тому числі внутрішній державний борг збільшився на 1,02%, а зовнішній державний борг – на 1,77%. Внутрішній гарантований борг зменшився на 22,28%, а зовнішній гарантований борг збільшився на 1,06%.

За 2018-2019 рр. загальна сума державного та гарантованого боргу зменшилась на 7, 86%. Проте внутрішній державний борг збільшився на 8,99%,

а зовнішній державний борг зменшився на 15,24%. Внутрішній гарантований борг зменшився на 7,38%, а зовнішній гарантований борг – на 23,66%.

Проаналізувавши динаміку та структуру державного боргу, можна зробити висновок, що в Україні відбувається нарощування як зовнішнього, так внутрішнього державного боргу, що обумовлює виникнення негативного впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на нього та неефективною борговою політикою в Україні.

За твердженням Т.В. Сальникової, основними причинами неефективної боргової політики країни є: девальвація гривні (що призвело до збільшення боргу та вартості його обслуговування); падіння реального валового внутрішнього продукту; зниження внутрішнього споживчого попиту внаслідок інфляційних процесів та безробіття; негативний вплив реальної відсоткової ставки Національного банку України на боргову сферу та обмеження функціонування ринку позичкового капіталу. Взаємозв'язок державних запозичень та рівнем безробіття виражається через співвідношення державного боргу до валового внутрішнього продукту, який виробляється в країні. Якщо темпи зростання державного боргу перевищують темпи зростання валового внутрішнього продукту, тоді відбувається спад економіки, що веде за собою скорочення робочих місць на ринку праці та призводить до зростання рівня безробіття в країні, що спостерігається сьогодні в Україні. Крім цього, наявна низка бюджетних проблем: необхідність покриття дефіциту Пенсійного фонду, фінансування за рахунок державних запозичень державного бюджету, невиконання планів надходжень від приватизації державного майна, необхідність державної підтримки державних підприємств та банків [2].

Подальше зростання державного боргу України є дуже небезпечним і може призвести до втрати економічної незалежності, вилучення з фінансового ринку коштів, які б могли бути використані на розвиток реального сектору економіки, зменшення конкурентоспроможності на внутрішніх і зовнішніх ринках, спад рівня життя населення країни. А досягнення прогнозованого рівня загрожувє Україні дефолт. Для запобігання негативних наслідків необхідно удосконалити механізм управління державним боргом на інституціональному рівні, удосконалити нормативно-правову базу, а також підвищити рівень власного валового внутрішнього продукту шляхом модернізації вітчизняних підприємств [3].

Прогнозується, що до 2021 року, рівень державної заборгованості знизиться до рівня нижче 70% валового внутрішнього продукту при успішній і продуманій борговій політиці уряду України та зростанні темпів розвитку економіки країни. На основі досліджень сучасного стану і тенденцій боргової політики України, можна зробити висновки:

внаслідок проведення українським урядом політики, зорієнтованої на інфляційні механізми погашення дефіциту бюджету, загальна сума державного боргу постійно зростає;

особливістю державного боргу України є значне перевантаження у його структурі зовнішньої складової;

на позичковому ринку простежується тенденція до збільшення строковості державних цінних паперів;

спостерігається тенденція до збільшення обсягів фінансування програм розвитку, про що свідчить зростання частки гарантованого боргу внаслідок залучення кредитних ресурсів для будівництва та реконструкції автомобільних доріг, проте фінансування програм розвитку в реальному секторі економіки необхідно збільшувати.

Таким чином, оптимізація боргової політики України потребує розробки та впровадження цілісної стратегії, яка поєднуватиме завдання удосконалення нормативно-правового та інституційного забезпечення боргової політики, коротко- та середньострокові орієнтири управління державним боргом, інструменти радикального підвищення ефективності інвестиційної складової бюджетних видатків та стратегічні завдання переорієнтації боргової політики, зменшення боргового тягара та розвитку альтернативних, непозичкових інструментів фінансування бюджетних видатків [3].

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України URL: [www.minfin.com.ua] (дата звернення: 15.04. 2020).
2. Сальникова Т.В. Державний борг України: оцінка та напрями підвищення ефективності управління URL: [www.oaji.net/articles/2017/1900-152546353.pdf] (дата звернення: 15.04. 2020).
3. Дем'янчук М.А., Коба О.С. Дослідження впливу державного боргу і дефіциту бюджету на національну економіку. *Фінансові аспекти розвитку держави, регіону та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи*. Одеса, 2016. URL: [http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4188&i=7] (дата звернення: 15.04. 2020).